

WEB DASTURLAR: ELEKTRON ADABIYOTLAR VA ONLAYN KURLAR

Aymuratov Aydos Koblanbek-uli

Jalgasova Shahsanem Farxat qizi

Muhammad al-Xorazmiy nomidagi TATU Nukus filiali

Annaotatsiya. Maqolada dinamik veb-dasturning asosiy mazmuni va tarkibiy xususiyatlari o'rganiladi: Elektron adabiyotlar va raqamli yozish maydoni. Dinamik veb-dastur - bu autentik video, audio, animatsiya, rasmlar va boshqalarni o'z ichiga olgan multimedialli gipermatn. Hozirgi kunda dinamik veb dasturlar nafaqat o'qituvchilar uchun maxsus resurslar, balki mobil ilovalar sifatida ham mavjud. Mobil format dinamik veb-dasturlardan foydalanishning yangi imkoniyatlarini ochadi va uning interaktiv vazifalarini kengaytiradi.

Tayanch iboralar: dinamik veb dastur, hikoya, elektron badiiy matn, blog, mobil ilova, interfaollik.

Kirish. Axborot texnologiyalari kashfiyotlari asri inson hayotining barcha sohalarida, jumladan, ta'limda ham imkoniyatlarini kengaytirib bormoqda. Xorijiy universitetlardagi aksariyat o'quv kurslari dinamik veb-dasturlar ko'rinishidagi tabiiy to'ldirishga ega bo'lib, ular bosma analoglariga nisbatan bir qator shubhasiz afzalliklarga ega bo'lganligi sababli mamlakatimizda ham tobora ommalashib bormoqda. Ta'lim jarayonida dinamik dasturlardan foydalanishning asosiy afzalligi interfaollik, ya'ni forum, telekonferensiya, yangiliklar guruhi va boshqalar qo'llanilganda o'qituvchi va talaba o'rtasida yoki guruhning barcha talabalari o'rtasida sinxron/asinxron doimiy muloqoti imkoniyati hisoblanadi. Ta'lim faoliyatining bunday turi o'quvchilarga muloqot madaniyatini (shu jumladan, chet tilida ham) rivojlantirish, fikrlash mantig'ini, mustaqil qaror qabul qilish qobiliyatini, tahlil qilish, loyihaviy faoliyatni olib borish va boshqalarni rivojlantirishga imkon beradi.

Tadqiqot metodologiyasi. Dinamik veb-dastur multimedialli gipermatn bo'lib, u onlayn kurs doirasida turli xil formatlarda (haqiqiy video, audio qator, animatsiya effektlari, tasvir, grafika va boshqalar) juda ko'p miqdordagi kerakli ma'lumotlarni kiritish imkonini beradi.

Dinamik veb dasturning kontent bilan to'ldirilishi quyidagi modullarga asoslanadi:

- o'rganish uchun asosiy materiallar, ularga doir savollar, oraliq va yakuniy nazorat uchun topshiriqlar, testlar va boshqalarni o'z ichiga olgan mazmunli modul;

- kurs bo'yicha lokal va global resurslar bilan gipermatnni ifodalovchi meta-axborot moduli;
- kursning interfaolliigi uchun javob beradigan kommunikativ modul (elektron pochta, o'quv forumi, chat, blog);
- namoyish moduli talabalarning guruh loyihalari, o'qituvchi va talabalarning shaxsiy sahifalari, kurs bo'yicha talabalar ishlari arxivini o'z ichiga oladi;
- o'z-o'zini baholash va interaktiv o'z-o'zini nazorat qilish tizimini, shuningdek, o'qituvchi/tyutor tomonidan oraliq va yakuniy nazoratni o'z ichiga olgan baholash moduli.

Shubhasiz, elektron ta'lim resursi formati - dinamik veb dastur - an'anaviy bosma o'quv materiallariga nisbatan bir qator afzalliklarga ega, shuningdek, autentik ma'lumotlar va asosiy O'MQga topshiriqlar bilan qo'shimcha materiallarning tuzilgan to'plami sifatida xizmat qilishi mumkin.

Ta'limda mobil texnologiyalar rivojlanishining ushbu bosqichida eng maqbul yechim bir vaqtning o'zida kompyuterdan va mobil ilova, xususan, mobil bloglar (www.blogger.com) va Moodle mobil ilovalari ko'rinishida mavjud bo'lgan dinamik dasturni shakllantirishdir. Muayyan operatsion tizim (Android, App Inventor) uchun mo'ljallangan mobil ilovadan farqli o'laroq, kurs bo'yicha mualliflik dinamik dasturini yaratish uchun o'qituvchiga shaxsiy kompyuter foydalanuvchisining asosiy ko'nikmalari yetarli bo'ladi.

Blogger.com saytida mobil qurilmani qo'shish funksiyasi mavjud. Ro'yxatdan o'tgan foydalanuvchi blogga biriktirilgan mobil qurilmadan telefondagi "Pochta" ilovasidan MMS orqali yoki bepul qisqa xabarlar qoldirish imkoniyatiga ega bo'ladi. Shuningdek, Blogger xizmatlari mobil shablon funksiyasi yordamida blogni mobil qurilmadan o'qish va sharhlash imkonini beradi. Bu funksiya blog muallifi tomonidan ulanadi va blogni ko'radigan barcha mobil qurilmalarda ishlaydi. Blog funksiyalarining to'liq spektri mobil qurilmadan mavjud bo'lib, ushbu vosita o'quv maqsadlarida aloqa va ma'lumot almashish vositasi sifatida funksional ravishda pochta almashtirish imkoniyatiga ega.

Moodle ta'lim muhitida o'qituvchi o'z kontentini kompyuterdan yaratadi, so'ngra o'quvchilarga istalgan veb sharhlovchi orqali dinamik dastur resurslaridan foydalanish imkoniyatini beradi. Keyinchalik dinamik dasturdan mobil formatda foydalanish uchun blogning mobil versiyasini mobil qurilmalardan foydalanish uchun sozlash kerak.

Mobil ilovaga asoslangan o'quv kursi dinamik veb dasturning axborot-kommunikatsion funksiyalarini rivojlantirishning sifat jihatidan yangi bosqichiga o'tishga imkon beradi. Mobil ma'lumot tizimlarida aniq belgilangan qidiruv

mezonlariga ega qidiruv topshiriqlari qisman tekshirilmagan resurslarga tartibsiz murojaat qilish muammosini hal qiladi.

Mobil ilovaga asoslangan dinamik dasturning meta-axborot moduli o'qituvchiga bevosita auditoriyada bir qator qidiruv topshiriqlarini amalga oshirish imkonini beradi (saytning mobil versiyasi mavjud bo'lgan taqdirda, bu tanlov mezonlaridan biriga aylanadi).

Mobil ilova asosidagi dinamik dasturning mazmunli modulining asosiy elementi bo'lib, hodisalar kalendari (masalan, Google dasturiga integratsiya qilingan) hisoblanadi. Taqvim eslatmalari orqali tinglovchilar fan bo'yicha ishlarni bajarish va topshirish muddatlarini kuzatib borishlari mumkin.

Elektron adabiyotlar bo'yicha maxsus kurs talabalarni zamonaviy elektron adabiyotning belgili asarlari, shuningdek, elektron badiiy matnlarni yaratishning asosiy usullari bilan tanishtirish imkoniyatini nazarda tutadi.

Kurs (esse) ning yozma topshiriqlari shunday shakllantirilganki, ularda elektron badiiy matnning nafaqat texnik xususiyatlarini tahlil qilishga, balki uning narrativ tuzilishini tahlil qilishga ham urg'u beriladi. Yakuniy topshiriq sifatida talaba tomonidan o'z mavzuli blogida taqdim etilishi kerak bo'lgan elektron gipermatn (10-12 sahifa) ni yaratish ko'zda tutilgan bo'lib, uning giperhavolalar tizimi, interfeysi va mazmuniy qismi zamonaviy media makonda "elektron adabiyotlar" tushunchasining asosiy tarkibiy va mazmuniy jihatlarini aks ettiradi. Semestr oxirida talabalarning barcha ishlari "Electronic literature and digital writing space" maxsus kursiga bag'ishlangan saytda jamlanadi.

Kursga qo'yiladigan asosiy tashkiliy talablar quyidagilardan iborat:

- auditoriya mashg'ulotlariga qatnashish va bildirilgan mavzudagi munozaralarda ishtirok etish (3-5 daqiqalik bitta tayyorlangan ma'ruzani hisobga olgan holda) - 20%;
- kursga bag'ishlangan blogdagi haftalik faollik (mini esse 300-500 so'z) - 20%;
- bildirilgan muammo bo'yicha esse (1000-1500 so'z) ko'rinishidagi oraliq nazoratni bajarish - 20%;
- yakuniy web based essay project loyihasini bajarish - 40%.

Xulosalar. Texnik tayyorgarlik nuqtayi nazaridan, talabalardan o'ziga xos dasturlash ko'nikmalariga ega bo'lish talab qilinmaydi, semestr davomida talabalar o'z mavzuli bloglaridan foydalanish va yaratishning asosiy tamoyillarini o'zlashtiradilar.

Blog yoki Moodle mobil ilovasi asosida har qanday fanning dinamik dasturini yaratish va qo'llash esa uni kompyuter orqali ishlashni hech qanday cheklamaydi, balki qisman modernizatsiya qiladi, unga faqat mobil texnologiyalar yordamida bajarish mumkin bo'lgan integratsiyalashgan topshiriqlar doirasini kengaytiradi.

Adabiyotlar:

1. Кучина Светлана Анатольевна (2014). Структура динамической веб–программы спецкурса: Electronic literature and digital writing space. Сибирский педагогический журнал, (1), 96-100.
2. Aymuratov, A. K. U., & Djoldasbaeva, A. B. (2024). AKADEMIK YOSHLARNING PSIXO-IJTIMOIIY EHTIYOJLARI: ULARNING SHAKLLANISHIGA METODOLOGIK ASOSLAR. Indexing, 1(1).
3. Абылова, Г. Ж. (2016). Методика работы с нотным редактором SIBELIUS. Илим ҳам жамийет».–Нукус.
4. Sahibjamal, M., & Shahsanem, J. (2023). JÁMIYETTE INFORMACIYALIQ KOMMUNIKACIYA TEKNOLOGIYALARÍN QOLLANÍWDIŇ AHIMIYETI. TA'LIMNI RIVOJLANTIRISHDA INNOVATSION TEKNOLOGIYALARNING O'RNÍ VA AHAMIYATI, 1(1), 182-186.
5. Блуднов Г.П. Веб-дизайн как средство специальной подготовки студентов художественно-графических факультетов: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. М., 2004. 186 с.